

Археалагічны музей «Бярэсце»

Гісторыя стварэння

З 1969 па 1981 гады і ў 1988 годзе пад кіраўніцтвам доктара гістарычных навук, прафесара П. Ф. Лысенкі праводзіліся раскопкі, у выніку якіх былі выяўленыя больш за 220 драўляных пабудов XI—XIII стст., тры вулічныя маставыя, частаколы, шматлікія прадметы матэрыяльнай культуры таго часу. Была раскрыта плошча больш за 1800 м², у тым ліку больш за 500 м² — раскрыта да мацерыка. Многія пабудовы Бярэсця захаваліся на пляч — дзевяць вянцоў, а некаторыя нават і на дванаццаць, што з'яўляецца вялікай рэдкасцю ў славянскай археалогіі.

18 студзеня 1972 года Савет Міністраў БССР прыняў рашэнне аб стварэнні музея «Бярэсце» і будаўніцтве спецыяльнага павільёна. Яго праект распрацавалі архітэктары «Белдзяржпраекта» В. Крамарэнка, В. Шчарбіна, В. Вінаградаў. Павільён плошчай 40 х 60 м пабудаваны з бетону, шкла, аздаванага алюмінія і ўяўляе сабой двухсхільнае перакрыццё са светлавым ліхтаром на цэнтры. Яго абрысы нагадваюць старажытнае жыллё і адначасова пласты зямлі, якія раскрываюць старажытны горад.

Музей быў адкрыты 2 сакавіка 1982 года.

Экспазіцыя

Рэшткі пабудовы XIII стагоддзя ў музеі

Музей размешчаны на мысе, які ўтвораны ракой Заходні Буг і левым рукавом ракі Мухавец, на тэрыторыі Валынскага ўмацавання Брэсцкай крэпасці. Ён мае 14 экспазіцыйных залаў, агульная плошча павільёна — 2400 м². У экспазіцыі і фондах музея захоўваецца больш за 45 тысяч экспанатаў. Экспазіцыя прысвечана ўзнікненню, палітычнаму, эканамічнаму і культурнаму развіццю Бярэсця ў 11—14 стст.

У аснове музея — раскрытыя рэшткі гарадзішча старажытнага Бярэсця, пабудовы рамеснага паса XIII стагоддзя. На тэрыторыі «Бярэсця» на глыбіні 4 м археолагамі раскопаныя вуліцы, рэшткі пабудов рознага прызначэння, якія знаходзяцца на плошчы 1118 м². У экспазіцыі прадстаўлена 28 жылых рубленых будынкаў — аднапавярховых зрубаў з бяровянага хваёвага дрэва (у тым ліку два з іх захаваліся на 12 вянцоў). Драўляныя пабудовы і дэталі маставых былі закансерваваны навукоўцамі Беларускага тэхналагічнага інстытута шляхам павярхоўнага і глыбіннага насычэння водным растворам фенолавых спіртоў з наступнай тэрмапрацоўкай. Гэта быў першы ў гісторыі ўдалы эксперымент кансервацыі вялікага па плошчы археалагічнага помніка драўлянага дойлідства ў палявых умовах. У ходзе кансервацыі археалагічнай драўніны не змяніліся яе форма, памеры і натуральны колер.

Вакол раскрытага старажытнага пасада размешчана экспазіцыя, прысвечаная жыццёваму ўкладу славян, якія засялялі ў старажытнасці гэтыя месцы, прадстаўлены археалагічныя знаходкі, зробленыя падчас раскопак — вырабы з металаў, шкла, дрэва, гліны, косці, тканіны, у тым ліку шматлікія ўпрыгожванні, посуд, дэталі ткацкіх станкоў. Сярод экспанатаў рэдкія знаходкі — самшытавы грэбень з выразанымі кірылічнымі літарамі, қасцяны мастыхін, металічнае пісала і ін

Віцебскі абласны музей Героя Савецкага Саюза Міная Піліпавіча Шмырова

Віцебскі абласны музей Героя Савецкага Саюза Міная Піліпавіча Шмырова — музей створаны ў Віцебску паводле распараджэння Савета Міністраў БССР ад 1 лютага 1966 г. і загада Міністэрства культуры БССР ад 24 сакавіка 1966 г. «Аб адкрыцці і арганізацыі мемарыяльнага музея Героя Савецкага Саюза М. П. Шмырова» як гарадскі. Рашэннем выканаўчага камітэта Віцебскага абласнага Савета дэпутатаў працоўных ад 26 снежня 1968 г. гарадскі музей, ператвораны ў абласны. Адкрыт 5 ліпеня 1969 г. у дні святкавання 25-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Будынку былога прытулку адстаўных чыноўнікаў імя Галембіоўскага (кан. XIX — пач. XX ст.). Музеем кіравалі І. І. Сіманькоў, Н. В. Сямешына. З 2002 г. дырэктар І. А. Шышкова.

Экспазіцыя

Асноўны фонд музея (2013 г.) налічвае 8758 адз. захоўвання, навукова-дапаможны — 1343 адз. Музей складаецца з 4 экспазіцыйных залаў агульнай плошчай 223 м² і выставачнай плошчай 39 м². Трацягі экспазіцыі з'яўляецца мемарыяльны парк, размешчаны побач з будынкам музея. У парку ўстаноўлены скульптурны бюст М. П. Шмырова (скульптар З. Азгур) макет «Рэйкавая вайна», гарматы, пабудаваны партызанскія зямлянкі.

Першая зала

У музеі зберагаюцца калекцыі ўзбраення, прадметаў быту, дакументаў, выяўленчага мастацтва, фалерыстыкі, друкарскіх выданняў, кінафотадакументаў. У 1-й зале матэрыялы экспазіцыі расказваюць пра дзіцячыя і юнацкія гады М. П. Шмырова, яго працоўную і грамадскую дзейнасць у даваенны перыяд, арганізацыю партызанскага руху на тэрыторыі былога Суражскага раёна ў час Вялікай Айчыннай вайны, стварэнне 1-й Беларускай партызанскай брыгады.

Другая зала

Экспазіцыя 2-й залы прысвечана далейшаму пашырэнню партызанскага руху ў Беларусі, стварэнню базе 1-й Беларускай партызанскай брыгады новых партызанскіх фарміраванняў (брыгады імя Чырванасцяжнага Ленінскага камсамола і 1-й Віцебскай партызанскай брыгады). Тут знаходзяцца матэрыялы пра ўзаемадзеянне партызан і лётчыкаў 105-га асобнага гвардзейскага ордэна Аляксандра Неўскага Панявежскага авіяпалка, пра вызваленне Віцебска (26.06.1944 г.) у выніку аперацыі «Баграціён» (23.06—29.08.1944 г.) і завяршэнне Вялікай Айчыннай вайны.

Трэцяя зала

Экспазіцыя 3-й залы расказвае пра працоўную і грамадзянскую дзейнасць М. П. Шмырова ў пасляваенныя гады. Тут прадстаўлены творы літаратуры і мастацтва, у якіх знайшлі адлюстраванне подзвігі партызанскага камбрыга, дэманструецца дакументальны фільм «Бацька Мінай» і мастацкая кінастужка «Бацька».

Чацвёртая зала

У экспазіцыі 4-й залы прадстаўлены інтэр'ер рабочага кабінета М. П. Шмырова з мэбляй, кнігамі, уласнымі рэчамі, паляўнічы рыштунак, дакументы і фотаздымкі прадпрыемстваў, вучэбных устаноў, аб'ектаў, якія носяць імя М. П. Шмырова.

Гомельскі палацава-паркавы ансамбль

Гомельскі палацава-паркавы ансамбль — помнік прыроды рэспубліканскага значэння, помнік архітэктуры Гомеля 2-й паловы XVIII — сярэдзіны XIX стагоддзяў, унікальны ў Беларусі комплекс помнікаў прыроды, археалогіі, гісторыі і архітэктуры. Працягнуўся на 800 м ўздоўж правага (высокага) берага ракі Сож.

Гэты палацава-паркавы ансамбль займае выключна важнае месца ў гісторыі беларускай архітэктуры канца XVIII — першай паловы XIX стагоддзя. У ім адлюстраваліся некалькі напрамкаў у развіцці нацыянальнага палацавага дойлідства ад развітога класіцызму да неаготыкі.

У склад Гомельскага палацава-паркавага ансамбля ўваходзяць:

гарадзішча старажытнага і сярэднявечнага Гомеля X—XVIII стст. з захаванымі элементамі натуральнага і гістарычнага ландшафта (1 катэгорыя);

палац Румянцавых і Паскевічаў XVIII—XIX стст. (1 катэгорыя);

парк XIX ст. (1 катэгорыя);

сабор святых Пятра і Паўла пачатку XIX ст. (1 катэгорыя);

капліца-пахавальня сям'і Паскевічаў другой паловы XIX ст. (1 катэгорыя);

Зімовы сад з вежай агляду — былы цукровы завод XIX ст. (2 катэгорыя);

комплекс гаспадарчых пабудов XIX ст. на тэрыторыі парка, якія ўключаюць адміністрацыйны будынак (3 катэгорыя);

прылеглая зарэчная паркавая зона з яе натуральным асяроддзем;

планіровачная структура цэнтральнай частцы горада з гістарычнай трасіроўкай вуліц і помнікамі архітэктуры XVIII — пачатку XX ст.

Кампазіцыйным цэнтрам ансамбля з'яўляецца пабудаваны ў стылі класіцызму палац, які ўвасобіў у мастацкай форме дух екацярынінскай эпохі.

Цэнтральны звяном комплексу з'яўляецца парк плошчай 34 гектара. На тэрыторыі парка налічваецца каля тысячы дрэў. У асноўным расце ліпа, акацыя, бяроза, каштан, ясьень, клён востралісты і інш. Маецца больш за 30 відаў экзотаў: гінкга (*Ginkgo biloba*), яблыня Нядзвецкага (*Malus pumila*), хвоя чорная (*Pinus nigra*), дуб грабеністы (*Quercus robur f. pedunculata*), ақсаміт амурскі (*Phellodendron amurense*), лістоўніца (*Larix*) і інш. Сучасны выгляд парк набыў пры І. Ф. Паскевічы. Кіраваў работамі па разбіўцы парка польскі архітэктар Адам Ідзкоўскі. Парк падзелены Лебядзінай сажалкай на дзве часткі — паўднёвую (дзе знаходзіцца палац Румянцавых-Паскевічаў, Сабор св. Пятра і Паўла, капліца-скалеп Паскевічаў, помнік М. П. Румянцаву) і паўночную (размяшчаецца парк атраццывіёнаў, Зімовы сад, аглядная вежа, якая з'яўляецца былой трубой цукровага завода). Шаўсама ў Гомельскім парку, на Кіеўскім спуску, размешчана бронзавая скульптурная кампазіцыя «Лодачнік» у выглядзе чалавека які стаіць у лодцы, а побач з ім сядзіць рысь. Гэтая скульптура сімвалізуе першага чалавека-гамяльчаніна які прыплыў у гэтыя месцы!

Петрапаўлаўскі сабор

Па праекце англійскага архітэктара Джорджа Кларка ў 1809—1824 годзе недалёка ад палаца збудаваны Петрапаўлаўскі сабор, які зараз з'яўляецца кафедральным саборам Гомельска-Жлобінскай епархіі Рускай праваслаўнай царквы.

Музей Максіма Багдановіча

Музей Максіма Багдановіча ў Гродне размешчаны ў мемарыяльным доме па вул. 1-га Мая, 10, пабудаваным 1888 годзе. Урачыстае адкрыццё мемарыяльнай дошкі на доме адбылося 6 мая 1965 года.

Гісторыя

У 1982 годзе Упраўленнем культуры Гродзенскага аблвыканкама выданы загаловам пра адкрыццё ў гэтым дол літаратурнага аддзела Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея.

У 1985 годзе распрацаваны тэматыка-экспазіцыйны план і вялося афармленне экспазіцыі літаратурнага аддзела «Максім Багдановіч — класік беларускай літаратуры і яго эпоха». Аўтар экспазіцыі — паэтэса, старшы навуковы супрацоўнік музея Данута Бічэль; мастакі — А. Ступень і В. Кічка.

16 мая 1986 года адбылося ўрачыстае адкрыццё экспазіцыі літаратурнага аддзела. Экспазіцыя размяшчалася 4-х пакоях дома (плошчай 56 м²). Наведвальнікі маглі пазнаёміцца з агульным выглядам Гродна канца XIX — пачатку XX ст., сямейнымі фотаздымкамі і асабістымі рэчамі М. Багдановіча, зборнікам «Вянок» (1913), з дзейнасцю газеты «Наша Ніва», выдавецкай суполкі «Загляне сонца і ў наша аконца».

Між іншых у стварэнні калекцыі паўдзельнічала беларуская паэтэса Ларыса Геніюш, музею былі перададзены яе вышыванкі, які вельмі падабаліся Максіму Багдановічу, але рарытэтны зборнік «Вянок» (1913) Геніюш вырашыла пакінуць у спадчыну сыну Юрыю, які жыў за мяжой. Пасля смерці маці Юрый збіраўся перавезці «Вянок» у Польшчу, але з-за пагрозы канфіскацыі на беларуска-польскай мяжы вырашыў перадаць зборнік музею.

У 1990 годзе загадчыцай літаратурнага аддзела была прызначана Данута Бічэль.

У 1992 годзе пачаўся капітальны рамонт і перапланіроўка будынка, праектаванне новай экспазіцыі. Генеральнае рашэнне на афармленні музея зроблена А. Грачовым. Работы праводзіла група мастакоў пад кіраўніцтвам В. Пратасені, аўтар экспазіцыі — Данута Бічэль. Была створана экспазіцыя (плошчай 150 м² якая дзейнічае і цяпер, яна складаецца з наступных залаў: «Гродзенскі перыяд жыцця сям'і Багдановічаў», «Літаратурна-грамадскі рух на Беларусі ў другой палове XIX — пачатку XX стст.», «Гродзенічына літаратурная» і 4-х мемарыяльных пакояў. Урачыстае адкрыццё адноўленай экспазіцыі музея адбылося 26 мая 1994 года, сярод ганаровых гасцей быў міністр культуры і друку Рэспублікі Беларусь Анатоль Бутэвіч, а таксама Народны паэт БССР Ніл Гілевіч.

З 1 студзеня 1995 года музей дзейнічаў як самастойная адзінка «Музей Максіма Багдановіча», з 2008 — ДУ «Гродзенскі музей Максіма Багдановіча», з сакавіка 2014 — літаратурны аддзел УЖ «Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей». Летам-восенню 2014 года ў межах праекта «Віртуальнае мінулае — гарант поспеху будучыні музеяў» быў праведзены рамонт экспазіцыйнай залы «Гродзенічына літаратурная», распрацаваны новы тэматыка-экспазіцыйны план і абноўлена экспазіцыя «Гродзенічына літаратурная», урачыстае адкрыццё якой адбылося 2 кастрычніка 2014 года.

Музей валуноў

Музей валуноў — парк-музей камянёў ва Уруччы. Створаны ў 1985 годзе. Не мае аналагаў ва ўсім СНД. Падобны музей меншых памераў ёсць толькі на тэрыторыі Літвы.

Валунамі выкладзена карта Беларусі. На ёй навалямі камянёў паказаныя населеныя пункты, а таксама рэчк азёры, ўзгор'і. У музеі сабраны камяні з усёй краіны (болей за 2134).

Штут знаходзяцца знакамітыя «Барысавы камяні», на якіх высечаныя шасціканцовыя крыжы і надпісы. «Кры Стэфана Баторыя», у якога, па паданні, абедзю кароль Вялікага княства Літоўскага ў час паходу на ўсход. Сюды таксама быў прывезены валун з назвай «Дзед», які да канца XIX стагоддзя знаходзіўся у цэнтры Мінска на старажытным паганскім капішчы.

Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны

Беларускі Дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны — найбуйнейшае ў Беларусі сховішча рэліквіі Вялікай Айчыннай вайны і адзін з найважнейшых цэнтраў грамадзянска-патрыятычнага выхавання.

Гісторыя

Заснаваны 30 верасня 1943 г. паводле пастановы Бюро ЦК КП(б)Б.

Адчынены 7 лістапада 1944.

Будынак

Асноўны артыкул: Будынак Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны

Шанкавая бітва

Будынак размешчаны на скрыжаванні праспектаў Пераможцаў і Машэрава ў парку Перамогі, каля абеліска «Мінск — горад-герой». Музей кампазіцыйна і ідэйна складае са стэлай адзіны функцыянальны і архітэктурны ансамбль. Будынак пабудаваны ў 2010—2013 па праекце архітэктараў В. Крамаранкі, В. Нікіціна, А. Трышана. Адкрыты 2 ліпеня 2014 года.

Зала № 6 Нацысцкі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі. 1941—1944 гг.

Кампазіцыйна будынак складаецца з 4 асноўных блокаў, якія сімвалізуюць чатыры гады вайны, 4 франты, я вызвалялі Беларусь. Паміж блокамі ёсць прастора са шкляным дахам.

Галоўны фасад выкананы ў мажорных формах у выглядзе пераможнага салюту, для якога за аснову быў узяты запіс салюту 1945 года. Нержавеючая сталь, з якой выкананы пілоны, па аўтарскай задумцы як ніякі іншы матэрыял павінен адлюстроваць спецыфіку вайны, а шкло залацістага колеру — золата Перамогі.

Зала № 7 Партызанскі рух і антыфашысцкая падпольная барацьба ў Беларусі.

Задні фасад выкананы ў больш манументальных формах, якія адлюстроўваюць барацьбу і моц наступальнага руху. Усе элементы яго звернутыя ў бок захаду, адкуль прыйшла вайна, і куды накіроўвалася Перамога.

Усходні фасад уасабляе мір. Яго люстраны фасад адлюстроўвае парк, яго прыроду, мірны стан, зеляніну, дрэвы, ландшафт.

Інтэр'ер музея

10 залаў размяшчаюцца паводле храналогіі ваенных дзеянняў. Усе памяшканні аб'ядноўвае адна вялікая зала пад назвай «Дарога вайны», з якой паслядоўна можна патрапіць у першы, другі і трэці блок, наступова падымаючыся па рэльефе, паколькі «Дарога» паўтарае аднакі рэльефу парку. «Дарога вайны» заканчваецца залай Перамогі, які знаходзіцца на даху музея. Будынак напоўнены разнастайнымі тэхнічнымі сродкамі, та нароўні з унікальнымі гістарычнымі экспанатамі тут маюцца інфакіёскі, відэаэкраны, праектары, а такса

сістэма FogScreen — праецыраванне відэамалонка на сцяну туману. Аб'ём памяшканняў, іх вышыня досыць вялікія, з прычыны таго, што тут экспануюцца самыя розныя трафеі, аж да самалётаў, якія параць у прасторы залы.

Музей гісторыі Магілёва

Гарадская ратуша, у якой пасля яе аднаўлення размяшчаецца музей

Музей гісторыі Магілёва — музей, заснаваны ў г. Магілёў паводле рашэння гарадскога Савета народных дэпутатаў ад 16 ліпеня 1990 г. Адкрыты для наведвальнікаў у 2002 г. Рашэннем Магілёўскага гарвыканкама 23.04.2003 г. зарэгістраваны як установа культуры. У 2006 г. створаны філіял музея — мемарыяльны комплекс «Буйніцкае поле».

Гісторыя

Рашэннем аб заснаванні музея прадугледжвалася прадастаўленне для размяшчэння экспазіцыі будынка было архірэйскага палаца — помніка архітэктуры канца 18 ст., але ў 2002 г. палац быў перададзены Магілёўскай епархіі Беларускага экзархата Рускай праваслаўнай царквы. У маі 1999 г. Магілёўскі гарвыканкам выдзеліў д размяшчэння службовых памяшканняў і выставачнай залы музея 1-ы паверх будынка па вул. Ленінскай, 13, і музей прыняў першых наведвальнікаў. Спачатку дзейнічалі зменныя выстаўкі, 30.11.2005 г. адкрылася экспазіцыя «Магілёў часоў магдэбургскага права, 16 — 18 ст.».

Асноўны фонд музея (2008) налічвае 7407 адзінак захоўвання, навукова-дапаможны — 4499 адзінак. Агульная плошча экспазіцыі 78,4 м², музей мае выставачную залу плошчай 36,8 м². У фондах музея калекцыі археалагічных знаходак, у тым ліку упрыгожанняў 10 — 11 ст. (бісер, бразготкі, пацеркі), калекцыі кафлі, посуду, цацак, люлек, зброі 16 — 18 ст., фотаздымкаў 1941-46 гг., якія адлюстроўваюць баявы шлях 1942-га ордэна Аляксандра Неўскага асобнага мотайнжынернага батальёна 33-й асобнай мотайнжынернай брыгады спецпрызначэння і інш. У філіяле музея — мемарыяльным комплексе «Буйніцкае поле» разгорнута экспазіцыя «Магілёў 1941-га: дні і ночы мужнасці».

Археалагічны музей «Бярэсце»

Рэшткі пабудовы XIII стагоддзя ў музеі

Віцебскі абласны музей Героя Савецкага Саюза Міная Пліпавіча Шмырова

Гомельскі палацава-паркавы ансамбль

Музей Максима Багдановича ў Гродне

Беларускі Дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны

Зала № 7 Партызанскі рух і антыфашысцкая падпольная барацьба ў Беларусі.

Танкавая бітва